

Antep Harbi'ne Yeniden Bakmak

Hasip Saygılı

İstanbul, Timaş Yayınları, 2022, 382 sayfa, ISBN: 978-605-08-4532-7

İlknur AKTÜRK*

Türk Kurtuluş Savaşı'nda övgüyü hak eden mücadelelerden biri, gazi şehir Antep'in savunmasıdır. Şahin Bey, Kılıç Ali, Şehit Kâmil, Karayılan gibi, Antep'in şanlı direnişinin sembolü sayılan isimler bugün hafızamızda canlılıkla yerini korumaktadır. Bu isimlerle beraber mücadelede elbette halkın takdire şayan azmine de dikkat çekilmesi gerekir. Motivasyon kaynağını vatanın kutsiyetinde ve dokunulmazlığında bulan Antep halkı, ülkenin dört bir yanında olduğu gibi burada da Türk milletinin kanıyla elde ettiği toprakları canı pahasına korumakta eşi az görülür bir kararlılık örneği sergilemiştir. Mamafih asla unutulmamasının lüzumuna inandığımız böylesi devirlerin kıymet-i harbiyesi, sebeplerinin tespit ve tetkik edilmemesi hâlinde eksik kalacaktır.

Tarihî olay ve olgular arasında sebep-sonuç ilişkisinden söz edildiği hâlde sonuca odaklanmak alışlagelmiş bir durumdur. Buna kolaycılık dersek de belki yanılmamış oluruz. Hatta başarısızlıkların, yenilgilerin gündeme alınmasının devletin itibarına hâle getireceğine dair inanış söz konusudur. Oysaki yavan bir tarihçilik anlayışından kurtulmak için olayların hamasi yaklaşımdan uzak, Türk milletinin geleceğine yarar sağlayacak şekilde ele alınması, bazı çevrelerce pek hoş karşılanmasa da bizce tarihî bir ödevdir. Hasip Saygılı'nın yeni kitabı *Antep Harbi'ne Yeniden Bakmak* sözünü ettiğimiz yaklaşıma paralel tarzda ortaya konulmuş bir çalışmadır.

Hasip Saygılı'nın subaylık geçmişiyle akademisyen kimliği birleşince askerî ve tarihî meselelere olan yaklaşımındaki hassasiyet gayet iyi anlaşılmaktadır. Saygılı'nın, Antep Harbi'ne dair bu kitabının bize önemli ipuçları verdiği kanaatindeyiz. Bu kitap, sözünü ettiğimiz gibi hamasetten uzak bir yaklaşımla

* Lisans Mezunu, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, Eskişehir, iakturk45@gmail.com

kaleme alınmış olup, Antep Harbi'ne dair yerinde tespitlerle literatüre katkı sağlayabileceği iddiasındadır. Öyle ki yazar, kitabın ön söz kısmında bu iddiasını çeşitli yönlerden ortaya koymakta, Antep Harbi'nin pek değinilmeyen yönlerine vurgu yapıp tespitlerde bulunmaktadır.

Kitap, ön söz dışında dört bölümden oluşmaktadır. Her birinin kendi içinde alt başlıklara ayrılıp detaylandırıldığı bölümlerden ilki olan “Ermeniler, Mondros ve İngiliz İşgali” başlıklı bölümde; harbe yaklaşıırken Türk-Ermeni ilişkilerinden Antep'te bir Ermenistan devletinin kurulması fikrine, İngilizlerin işgalinden Fransızlarla işgal bölgesi değişimine kadar birçok meseleye değinilmiştir. Bu bölümde özellikle dikkat çekilmesi gereken husus, yazarın Ermenilerin Antep Harbi'ne gidilen süreçteki rolüne atıfta bulunmasıdır. İşgalin müsebbibi olarak yalnızca Batılı devletleri düşünmemek gerektiğini vurgulayan yazar, Türk-Ermeni ilişkisine yakından bakmanın Antep Harbi'nin derinlerdeki sebeplerini doğru teşhis etmeyi kolaylaştıracağını savunmaktadır. Türklerle Ermeniler arasında her alanda var olan dengenin 19. yy.ın son çeyreğinden itibaren bozulup Ermenilerin devlet kadrolarında ve ticaret sahasında Türklerin önüne geçtiği gerçeğini atlamayan yazar, bu bölümde çeşitli alıntılara yer vererek farklı görüşleri tartışsa da genel geçer kabullerden olan, Türklerin askerlik vazifesinin onları Ermenilerin bu sahalardaki başarısından uzak tutmaya yeterli bir sebep olduğu görüşüne katılmamıştır. “*Gayrimüslimler gibi yaygın mektepleşme, ticari ve sosyal sahada kurumsallaşma Türklerde mevcut değildi. Bu durum, Antep için söylersek Ermeniler lehine makasın açılmasına fırsat verdi.*” (s. 32) sözleri, yazarın konu hakkındaki görüşünü özetler niteliktedir.

“Savunma İçin Teşkilatlanma ve Fransız İşgali” adlı ikinci bölümde; harbin hemen öncesinde yaşananlar etraflıca ele alınmıştır. Antep ve havalisinde artık teşkilatlanmaya başlayan millî cemiyetler; Antep savunmasında halkı birleştirici ve motive edici bir ortam hazırlayan miting; Şehit Kamil ve Şahin Bey gibi sembollerin şehadeti değinilen konulardan bazılarıdır. Antep Harbi'ne yaklaşıldıkça teşkilatlanmış çeşitli gruplarla beraber savunmada sembol isimlerin şehit edilmesinin artık Antep halkını mücadeleye hazırladığı konu edilmiştir. Kitabın genelinde olduğu gibi bu bölümde, Millî Mücadele'nin mimarı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün doğal olarak Antep savunmasındaki dahline de bir anlamda vurgu yapılmaktadır. Bu durum, kitabın ön söz bölümünde yazarın değindiği, savunmanın İstanbul veya Ankara'dan destek alınmadan yürütüldüğü görüşüne itirazına da bir dayanak niteliğindedir. Yazar Antep'teki savunmayı Millî Mücadele'den bağımsız bir harp olarak görmemekte, bu görüşünü şu sözleriyle yansıtmaktadır: “*Antep savunması zaten hudayinabit denilen türden bugünkü Türkiye topraklarında 1918-1922 yıllarında yürütülen Millî Mücadele'den ayrı bir harp değildir. Dirayetli kurucu liderimiz Mustafa Kemal Paşa'nın sevk ve idare ettiği Millî Mücadele'nin bir parçasıdır.*” (s. 14)

Kitabın üçüncü bölümü “Antep Harbi Başlıyor” adını taşımakta ve burada harbin başlangıcından Antep'in Fransızlara teslimine kadar yaşananların üzerinde durulmaktadır. Bu bölüm harbin bütün sıcaklığıyla izlendiği, çeşitli bölgelerde vuku bulan hadiselerin aktarıldığı bölümdür. Açlık, sefalet ve ikmallsizlik sonucu şehrin düşman eline teslim olmasına rağmen Antep halkının ve silahlı gücün kararlı mücadelesinin neticesinde şehre “Gazi” unvanının verilmesi temas edilen noktalardandır. Mustafa Kemal Paşa'nın harbe dair değerlendirmelerine de bu bölümde yer verilmiştir. Vatanperver Antep'linin ciddiye

almadığı, Fransız Kuvvetleri Komutanı General Gobo'nun Antep halkına yönelik beyannamesi de dikkat çeken kısımlardan biridir. Yazar bu bölümü sonlandırırken “Antep Niçin Düştü?” alt başlığında, Millî Müdafaa Vekili Fevzi Paşa'nın daha çok stratejik yönde görüşlerine yer vermiştir.

“9 Şubat'tan 25 Aralık'a” başlıklı dördüncü ve son bölümde ise Antep'in düşman eline geçmesinden işgalin son bulup Ermenilerin ve Fransızların şehri terk etmesine kadar gelişen süreç ele alındıktan sonra harple ilgili bazı yan etkenlere değinilmiştir. Bunlar; Antep savunmasında dışarıdan destek alınıp alınmadığının tartışılması, komşu şehirler Maraş ve Urfa'nın Fransızlara karşı duruşlarının Antep savunmasında motive edici etkisi, Antep destanının kahramanları ve çeşitli kaynaklara dayanılarak şehit sayısının değerlendirilmesidir. Yazarın bu bölümde, Ali Nadi Ünler'den naklettiği, Antep savunmasındaki dirayetli subayların ve kendi çabalarıyla mücadeleye katılan eşrafın isimlerini liste hâlinde vererek Antep kahramanlarının bir kısmına da olsa yâd edilmeleri adına bir vefa borcunu yerine getirme gayretinde olduğu anlaşılmaktadır.

Kitap, derli toplu bir değerlendirme yazısının ardından, genişçe yer ayrılan “Ekler” bölümüyle son bulmaktadır. “Kaynakça” bölümünün zenginliği göze çarpmaktadır ve kitabın titiz bir çalışmanın eseri olduğunu gösterir niteliktedir. Döneme ait birçok fotoğrafın yer aldığı “Albüm” bölümünün de kitabı içerik anlamında zenginleştirdiğini söyleyebiliriz. Bunların dışında şema, tablo, harita, kroki, fotoğraf ve istatistiki bilgilerle metin desteklenmiştir.

Yazar Hasip Saygılı'nın başta değindiğimiz, hamasi yaklaşımdan uzak tarihçiliği, meseleleri derinlerde yatan sebepleriyle ele alarak gün yüzüne çıkarmak konusundaki gayreti pek alışık olmadığımız bir tutumdur. Öyle ki yazarın zaman zaman bu tutumuna yönelik eleştirilerle karşılaştığını da biliyoruz. Hâlbuki bazen, acı da olsa yaşananları açıklıkla ele alıp tartışabilmek, eminiz ki Türk tarihçiliği adına zarardan ziyade fayda sağlayacaktır. Böyle bir yöntemin benimseyicilerinin artmasının, dünya kamuoyunda bugün karşı karşıya kaldığımız problemleri çözebilmek noktasında da elimizi güçlendireceği kanaatinde olduğumuzu belirtmeliyiz. Bu açıdan yaklaşıldığında *Antep Harbi'ne Yeniden Bakmak* kitabının önemli bir boşluğu dolduracağına ve sadece Antep Harbi ile ilgili değil, diğer tarihî meselelere yaklaşım konusunda da ufuk açıcı bir rehber mahiyetinde olacağına inanmaktayız.